

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ПРАВИЛА

**за начинот и постапката за тргување и порамнување
на трансакциите со хартии од вредност на пазарите
преку шалтер**

декември 2021 година

Врз основа на член 47 став 1 точка 6 од Законот за Народната банка на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16 и 83/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 110/21), а во врска со член 72 став 3 од Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 95/05, 25/07, 7/08, 57/10, 135/11, 13/13, 188/13, 43/14, 15/15, 154/15, 192/15, 23/16 и 83/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 31/20), Советот на Народната банка на Република Северна Македонија донесе

ПРАВИЛА

за начинот и постапката за тргување и порамнување на трансакциите со хартии од вредностна пазарите преку шалтер

I. Основни одредби

Член 1

Со овие правила се утврдуваат начинот и постапката за тргување и порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер.

Член 2

Кратенките употребени во овие правила го имаат следново значење:

НБРСМ:	е Народната банка на Република Северна Македонија.
МИПС:	е Македонскиот интербанкарски платен систем.
ТАРГЕТ2:	е платниот систем на Европскиот систем на централни банки
ЦДХВ:	е Централниот депозитар на хартии од вредност.

Поимите употребени во овие правила го имаат следново значење:

Пазари преку шалтер: се пазарите организирани од страна на НБРСМ, во соработка со Министерството за финансии, на кои се врши купување и продавање краткорочни хартии од вредност и државни обврзници (освен обврзниците издадени за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните и обврзниците за денационализација) и реализација на репо-договори.

Дефинитивна трансакција: е купопродажба на хартии од вредност, без обврска за нивна повторна продажба, односно купување.

Репо-трансакција:	е моментна продажба/купување на хартии од вредност со обврска за нивно повторно купување/продажба, или на еквивалентни хартии од вредност.
Чиста цена:	е цената договорена помеѓу купувачот и продавачот при склучување трансакции со купонски хартии од вредност, којашто не ја содржи акумулираната камата од почетокот на купонскиот период во кој се врши тргувањето до датумот на порамнување на трансакцијата.
Бруто-цена:	е цената којашто ги содржи чистата цена и акумулираната камата од почетокот на купонскиот период во кој се врши тргувањето до датумот на порамнување на трансакцијата.
Систем на вкрстување:	е електронски систем на НБРСМ за вкрстување пораки за пренос на сопственост на денарски хартии од вредност.
Посебна сметка за порамнување:	е сметка на учесникот во МИПС којашто служи за порамнување трансакции со хартии од вредност склучени на пазарите преку шалтер.
Сметка на ЦДХВ во МИПС:	е сметка на која ЦДХВ привремено префрла парични средства од сметката на банката-купувач/на купувачот, заради нивен конечен пренос на сметката на банката-продавач/на продавачот.
ИСИН (ISIN - International Securities Identification Number):	е меѓународен код за идентификација на хартиите од вредност издадени на финансиските пазари.
Испорака наспроти плаќање (Delivery Versus Payment - DVP):	е принцип на порамнување што обезбедува конечен пренос на сопственост на хартиите од вредност со истовремен пренос на парични средства.
Испорака без плаќање (Free of Payment – FOP):	е принцип на порамнување што обезбедува конечен пренос на сопственост на хартиите од вредност без пренос на парични средства.

Работен ден е:

- (а) Во однос на преносот на паричните средства во денари, денот на кој е отворен за работа МИПС;
- (б) Во однос на преносот на паричните средства во евра, денот на кој е отворен за работа ТАРГЕТ2;
- (в) Во однос на преносот на сопственоста на хартиите од вредност, денот на кој се отворени за работа депозитарите во кои е регистрирана сопственоста на хартиите од вредност.

II. Тргување со хартии од вредност на пазарите преку шалтер

Член 3

Под тргување со хартии од вредност на пазарите преку шалтер се подразбира купопродажба на хартии од вредност договорена помеѓу купувачот и продавачот надвор од Берзата.

Член 4

Купувач, односно продавач на хартии од вредност на пазарите преку шалтер е секое правно и физичко лице.

Член 5

Тргувањето со хартии од вредност на пазарите преку шалтер се врши само со регистрирани хартии од вредност.

Во работниот ден пред денот на достасување на номиналниот износ на хартиите од вредност не се врши тргување со хартиите од вредност на пазарите преку шалтер.

Член 6

На пазарите преку шалтер, купувачот и продавачот се договараат за купопродажба на хартии од вредност со непосреден контакт, преку телефон, електронска комуникација или преку други медиуми на комуникација.

При непосредно договарање, купувачот и продавачот склучуваат договор за купопродажба.

При телефонско договарање, електронска комуникација или други медиуми на комуникација, купувачот и продавачот разменуваат потврда, односно склучуваат заклучница, којашто има правна сила на договор за купопродажба.

Член 7

Суштински елементи на трансакцијата за купопродажба на хартии од вредност, коишто задолжително ги договараат купувачот и продавачот се:

- видот на трансакцијата (дефинитивна или репо-трансакција);
- ИСИН на хартиите од вредност;
- номиналниот износ;
- цената;
- датумот на склучување;
- датумот и времето на порамнување;
- сметките на хартиите од вредност во ЦДХВ;
- сметките во банки.

При склучување дефинитивни трансакции со купонски хартии од вредност, купувачот и продавачот договараат чиста цена и пресметуваат бруто-цена.

При склучување репо-трансакции, купувачот и продавачот се договараат за суштински елементи во согласност со „Генерален репо-договор“.

Член 8

Кога купувачот и продавачот за првпат контактираат за купопродажба на хартии од вредност на пазарите преку шалтер, разменуваат податоци потребни за меѓусебна идентификација (лица за контакт, телефонски број, факс, адреса и др.).

За сите настанати промени од став 1 на овој член, купувачот и продавачот меѓусебно се известуваат.

Член 9

Банките коишто располагаат со информативниот систем ТБП (Tenfore Banking Package), котираат куповни и продажни цени на државни хартии од вредност секој работен ден од 9:00 до 16:00 часот.

Банките ги поставуваат котираните куповни и продажни цени (за хартии од вредност коишто ги поседуваат) за секоја рочност, минимум за државните хартии од вредност од последната емисија.

Котираните цени се применуваат за трансакции до 1.000.000,00 денари. Доколку износот на трансакцијата е поголем од 1.000.000,00 денари, договорните страни се договараат за цената по која ќе се склучи трансакцијата. Котираните цени на државните хартии од вредност се објавуваат на интернет-страницата на НБРСМ.

III. Порамнување трансакции со хартии од вредност на пазарите преку шалтер

Член 10

Порамнувањето трансакции со хартии од вредност на пазарите преку шалтер се врши по принципот „испорака наспроти плаќање“.

По исклучок од ставот 1 на овој член, при купување хартии од вредност на привремена основа од страна на НБРСМ заради обезбедување девизна ликвидност во евра на банките врз основа на кредитната (репо) линија во евра одобрена на НБРСМ од Европската централна банка, како и при управување со изложеноста кај репо-трансакциите, се применува принципот „испорака без плаќање“.

При порамнување трансакции со инструменти за обезбедување коишто се издадени на меѓународни финансиски пазари, НБРСМ ги одобрува паричните средства откако ќе добие потврда за конечен пренос на сопственоста на хартиите од вредност на сметката на НБРСМ.

Член 11

Учесници во порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност се банките и НБРСМ, во улога на банка купувач, односно банка продавач, коишто доставуваат инструкции за порамнување трансакции со хартии од вредност во свое име и за своја сметка.

Во случај кога купувачот, односно продавачот не е банка, суштинските елементи наведени во член 7 од овие правила ги доставува на пропишан образец до банката, којашто е должна да го идентификува сопственикот на сметката на хартии од вредност во ЦДХВ. Банката се јавува во улога на банка на купувачот, односно банка на продавачот и доставува инструкции за порамнување трансакции со хартии од вредност во свое име, а за туѓа сметка.

Кај репо-трансакции, купувачот од „Генералниот репо-договор“ доставува суштински елементи, односно инструкции за порамнување, на датумот на купување како купувач на хартии од вредност, а на датумот на реоткуп како продавач на хартии од вредност. Продавачот од „Генералниот репо-договор“ доставува суштински елементи, односно инструкции за порамнување, на датумот на купување како продавач на хартии од вредност, а на датумот на реоткуп како купувач на хартии од вредност.

Член 12

Системи преку кои се извршува порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност се:

- МИПС – обезбедува непречен тек на пораките за пренос на сопственост на хартии од вредност и овозможува пренос на парични средства;
- Систем на вкрстување - обезбедува вкрстување на примените пораки преку МИПС за пренос на сопственост на хартии од вредност;
- ТАРГЕТ2 – овозможува пренос на паричните средства во случај кога се одобрува девизна ликвидност во евра;
- Систем на ЦДХВ - врши пренос на сопственост на хартии од вредност.

Член 13

Порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер се врши само со регистрирани хартии од вредност.

Во работниот ден пред денот на достасување на номиналниот износ на хартиите од вредност не се врши порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер.

Член 14

Порамнувањето на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер може да се врши веднаш, но не подоцна од два работни дена од денот на склучувањето на трансакцијата.

Кај репо-трансакциите, став 1 од овој член се однесува само на порамнувањето на датумот на купување во согласност со „Генералниот репо-договор“.

Член 15

Учесниците ги доставуваат инструкциите за порамнување во вид на стандардни електронски потпишани пораки за пренос на сопственост, односно за пренос на парични средства, во согласност со „Стандардот за намена и формат на пораките во Системот на вкрстување“ и „Стандардот за намена и формат на пораките во МИПС“.

Учесниците ги доставуваат пораките од став 1 на овој член до МИПС и до Системот на вкрстување на денот на порамнувањето согласно со терминскиот план за работа на МИПС.

Член 16

За пренос на парични средства во врска со порамнување трансакции со хартии од вредност, учесниците отвораат посебна сметка за порамнување во МИПС.

За пренос на сопственост во врска со порамнување трансакции со хартии од вредност, учесниците треба да бидат регистрирани во ЦДХВ во согласност со неговите правила.

Член 17

Посебните сметки во МИПС може да ги задолжуваат само ЦДХВ и НБРСМ.

Доколку по истекувањето на времето за прием на пораки за пренос на средства во денари има средства на посебната сметка, НБРСМ по автоматизам ги враќа на редовната сметка на учесникот во МИПС.

ЦДХВ и НБРСМ вршат задолжување на посебната сметка на учесникот, во согласност со Овластувањето за задолжување на сметката дадено од страна на учесникот од прилогот 1 од *„Правилата за работа на Македонскиот интербанкарски платен систем“*.

Испраќање пораки за пренос на парични средства и сопственост на хартии од вредност

Член 18

На денот на порамнувањето, учесниците испраќаат правилно пополнети пораки до МИПС и до Системот на вкрстување според шематскиот приказ (прилог 1), како и во согласност со *„Стандардот за намена и формат на пораки во Системот на вкрстување“* и *„Стандардот за намена и формат на пораките во МИПС“*.

При купувањето хартии од вредност, банката купувач/на купувачот испраќа порака за пренос на парични средства од редовната сметка на посебната сметка за порамнување во МИПС, чекор (1) и порака за пренос на сопственост на хартии од вредност до Системот на вкрстување, чекор (2а). При продавање хартии од вредност, банката продавач/на продавачот испраќа порака за пренос на сопственост на хартии од вредност до Системот на вкрстување, чекор (2б).

При пренос на сопственост на хартии од вредност без пренос на парични средства, банката купувач/на купувачот и банката продавач/на продавачот им испраќаат само пораки за пренос на сопственост на хартии од вредност.

Член 19

Учесниците можат да ги откажат пораките за пренос на сопственост на хартии од вредност пред да настане нивно вкрстување и испраќање до ЦДХВ.

Учесниците можат да побараат враќање на паричните средства од посебната сметка на редовната сметка за порамнување во МИПС пред да настане вкрстувањето на пораките за пренос на сопственост на хартии од вредност и нивното испраќање до ЦДХВ.

Вкрстување пораки за пренос на сопственост на хартии од вредност

Член 20

Системот на вкрстување врши контрола на елементите на пораките за пренос на сопственост од чекорите (2а) и (2б) и известува за настанатите грешки.

По извршената контрола, Системот на вкрстување ги споредува елементите на пораките за пренос на сопственост од чекорите (2а) и (2б) и доколку дојде до вкрстување на пораките, испраќа единствена порака за пренос на сопственост до ЦДХВ, чекор (3).

Контролата и споредувањето на елементите на пораките за пренос на сопственост од чекорите (2а) и (2б) се врши во согласност со „Стандардот за намена и формат на пораките во Системот на вкрстување“.

Член 21

Доколку не дојде до вкрстување на пораките за пренос на сопственост од чекорите (2а) и (2б) до истекот на периодот утврден во став 2 на член 15 на овие правила, пораките за пренос на сопственост се сметаат за неважечки.

Во случај на настанати грешки од став 1 на член 20 и неважечки пораки од став 1 на овој член, порамнувањето на трансакцијата не се извршува и нема последици за НБРСМ.

Порамнување

Член 22

По приемот на единствената порака за пренос на сопственост од Системот на вкрстување, ЦДХВ ја утврдува состојбата на сметката на хартиите од вредност на продавачот.

При порамнување дефинитивни трансакции со купонски хартии од вредност, ЦДХВ врши пресметка на акумулираната камата од почетокот на купонскиот период во кој се врши тргувањето, до датумот на порамнување на трансакцијата.

По извршеното утврдување согласно со став 1 од овој член, ЦДХВ ја проверува посебната сметка на банката купувач/на купувачот во МИПС, на која се префрлени парични средства за купување на хартиите од вредност. Доколку на посебната сметка на банката купувач/на купувачот во МИПС има доволно парични средства за порамнување, ЦДХВ врши пренос на паричните средства од посебната сметка на банката купувач/на купувачот во МИПС на сметката на ЦДХВ во МИПС, чекор (4).

ЦДХВ ги пренесува паричните средства од сметката на ЦДХВ во МИПС на редовната сметка на банката продавач/на продавачот, чекор (5).

Истовремено, со пренесувањето на паричните средства, ЦДХВ врши пренос на сопственост на хартиите од вредност од сметката на продавачот на сметката на купувачот.

По исклучок на став 3, 4 и 5 од овој член, ЦДХВ врши пренос на сопственост на хартии од вредност без пренос на парични средства, врз основа на доставени пораки во согласност со „Стандардот за намена и формат на пораките во Системот на вкрстување“. При пренос на сопственост врз основа на замена на хартии од вредност, од страна на купувачот и продавачот се доставуваат инструкции за замена до ЦДХВ, на пропишан образец согласно со прилогот 2 од овие правила.

Член 23

Доколку условите за порамнување на трансакцијата од став 1 и 3 од член 22 не се исполнети, порамнувањето не се извршува и нема последици за ЦДХВ.

Член 24

ЦДХВ ја известува НБРСМ за исходот од порамнувањето, чекор (6).
НБРСМ го доставува известувањето од ЦДХВ до учесниците преку Системот на вкрстување, без да ги контролира неговата содржина и формат, чекор (7).

Член 25

Учесниците се должни да извршат проверка на известувањето и инструкциите за порамнување во рок од два часа од приемот на известувањето од член 24 и во случај на грешка кај елементите на пораките за пренос на сопственост на хартии од вредност, да ја известат НБРСМ со доставување соодветна документација за конкретната трансакција.

Врз основа на добиената документација, НБРСМ ги известува учесниците и ЦДХВ за начинот на исправка на настанатата грешка. Исправка на грешка се врши истиот работен ден, доколку документацијата за конкретната трансакција е доставена до НБРСМ најдоцна до 15:00 часот, односно следниот работен ден, доколку документацијата за конкретната трансакција е доставена до НБРСМ по 15:00 часот.

Член 26

Прекинување на процесот на порамнување трансакции со хартии од вредност на пазарите преку шалтер кај НБРСМ и ЦДХВ може да настане поради:

- прекин на електрично напојување;
- нефункционирање на комуникациската опрема и серверите;
- дејство на виша сила (*vis major*).

При настанување на кој било од наведените ризици, процесот на порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер привремено се прекинува. За датумот и времето на продолжување на процесот на порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер, НБРСМ и/или ЦДХВ дополнително ги известуваат банките.

IV. Известување за трансакции со хартии од вредностна пазарите преку шалтер

Член 27

Банките ја известуваат НБРСМ за договорените трансакции со хартии од вредност на пазарите преку шалтер по електронски пат.

Банките во реално време доставуваат извештаи до НБРСМ за склучените дефинитивни трансакции со правни лица, а на крај на денот, за дефинитивните трансакции со физички лица и репо-трансакции. Извештаи за склучените репо-трансакции помеѓу банките доставува банката продавач на хартии од вредност. Во случај кога банката не е договорна страна кај дефинитивна или репо-трансакција, извештаи за склучените трансакции доставува банката на продавачот на хартии од вредност на крајот на денот.

Банките ги доставуваат извештаите за склучените трансакции од став 2 на овој член на пропишани обрасци од прилогот 2 на овие правила.

Банките водат електронска евиденција за склучените трансакции со физички лица на пропишани обрасци.

Член 28

НБРСМ изготвува и објавува агрегирани податоци за склучените трансакции на пазарите преку шалтер.

V. Завршни одредби

Член 29

Составен дел на овие правила се прилогот 1 и прилогот 2 со соодветните обрасци.

Член 30

Гувернерот на НБРСМ пропишува *„Стандард за намена и формат на пораките во Системот на вкрстување“*.

Член 31

Спроведувањето на овие правила го следи НБРСМ.

НБРСМ се консултира и соработува со пазарните учесници, за унапредување на пазарите преку шалтер.

При тргувањето на пазарите преку шалтер, пазарните учесници се однесуваат етички и професионално.

Член 32

Со влегувањето во сила на овие правила престануваат да важат „Правилата за начинот и постапката за тргување и порамнување на трансакции со хартии од вредност на пазарите преку шалтер“ („Службен весник на Република Македонија“ бр. 81/11).

Член 33

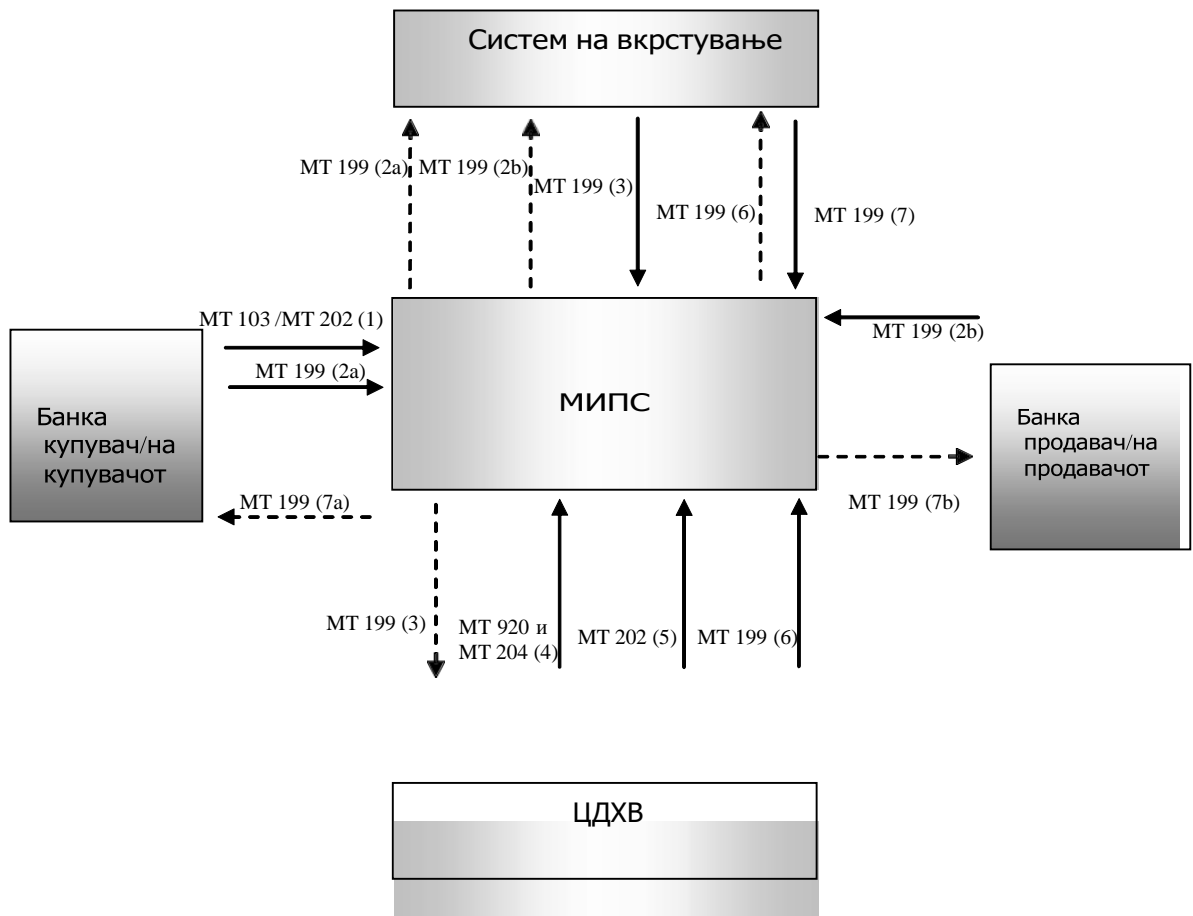
Овие правила влегуваат во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

Пра. бр. 02-15/XIX-1/2021
3 декември 2021 година
Скопје

Гувернер
и претседавач
на Советот на Народната банка на
Република Северна Македонија
д-р Анита Ангеловска-Бежоска

Прилог 1.

Шема на порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер

Прилог 2. Обрасци

До

Банка:

Адреса:

Тел., факс:

Број:

Датум:

Место:

ИНСТРУКЦИИ

за порамнување на трансакциите со хартии од вредност на пазарите преку шалтер доставени од продавачот (купувачот) до банката

ПРОДАВАЧ

КУПУВАЧ

Назив (за правно лице), име и презиме (за физичко лице): _____

Матичен број (ЕМБГ): _____

Адреса: _____

Седиште (за правно лице), место на живеење (за физичко лице): _____

Држава: _____

Тел./факс: _____

Датум на склучувањето на трансакцијата: _____

Датум и време на порамнувањето на трансакцијата: _____

Вид трансакција: _____

ИСИН на хартиите од вредност: _____

Номинален износ: _____

Број на хартии од вредност: _____

Цена: _____

Кај дефинитивни трансакции со купонски хартии од вредност се пополнува:

Чиста цена: _____

Бруто-цена: _____

Паричен износ:

Кај дефинитивни трансакции со купонски хартии од вредност се пополнува:

Чист паричен износ: _____

Бруто паричен износ: _____

Сметка на хартии од вредност на продавачот во ЦДХВ: _____

Сметка на хартии од вредност на купувачот во ЦДХВ: _____

Банка преку која другата договорна страна порамнува: _____

Сметка на продавачот во банка за пренос на пари од продадените хартии од вредност (пополнува само продавачот): _____

Сметка на купувачот во банка за пренос на пари за купените хартии од вредност (пополнува само купувачот): _____

Сметка на купувачот во банка за исплата на достасани хартии од вредност (пополнува само купувачот): _____

Потпис

До
Централниот депозитар на хартии од вредност
Скопје

Датум:

ИНСТРУКЦИИ

за замена на хартии од вредност врз основа на склучени репо-транзакции на пазарите преку шалтер

Датум на склучувањето на репо-транзакцијата: _____

Датум на купувањето: _____

Датум на реоткупот: _____

Заклучница бр. _____

Датум на замена на хартиите од вредност: _____

Сметка на хартиите од вредност на купувачот во ЦДХВ: _____

Сметка на хартиите од вредност на продавачот во ЦДХВ: _____

Пренеси од сметката на хартиите од вредност на купувачот на сметката на хартиите од вредност на продавачот во ЦДХВ:

ИСИН на хартиите од вредност: _____

Номинален износ: _____

Број на хартии од вредност: _____

Пренеси од сметката на хартиите од вредност на продавачот на сметката на хартиите од вредност на купувачот во ЦДХВ:

ИСИН на хартиите од вредност: _____

Номинален износ: _____

Број на хартии од вредност: _____

Купувач:

Продавач:

Извештај за остварени трансакции со хартии од вредност на пазарите преку шалтер

Остварени дефинитивни трансакции и репо-трансакции со правни лица:

Реден број	Опис	Тип
1	Матичен број на банката	ан(7)
2	Матичен број на купувачот	ан(7)
3	Матичен број на продавачот	ан(7)
4	Вид трансакција (Д-дефинитивна, Р-репо)	ан(1)
5	Датум и време на склучување	д (дд.мм.гггг чч:мм:сс)
6	Датум на порамнување	д (дд.мм.гггг)
7	ИСИН	ан(15)
8	Номинален износ на хартиите од вредност	н
9	Цена*	н
10	Репо каматна стапка	н
11	Рок	н

Последните две полиња се пополнуваат само за репо-трансакции.

Доколку купувачот и/или продавачот е правно лице-нерезидент, претходната табела се дополнува со следниве податоци:

Реден број	Опис	Тип
12	назив на правното лице нерезидент	ан(100)
13	државјанство на нерезидентот	ан(2)
14	адреса на нерезидентот	ан(30)
15	седиште на нерезидентот	ан(20)
16	држава на нерезидентот	ан(2)

Извршени дефинитивни трансакции со физички лица:

Реден број	Опис	Тип
1	Матичен број на банката	ан(7)
2	Датум и време на склучување	д (дд.мм.гггг чч:мм:сс)
3	ИСИН	ан(15)
4	Вкупен тргуван номинален износ на хартиите од вредност	н
5	Пондерирана цена*	н

ан - алфанумерички податок

д - датумски/временски податок

н - нумерички податок

Банка
Адреса

Електронска евиденција на склучените трансакции со физички лица на пазари преку шалтер

Р.бр.	ISIN	Денови (години) до достасување	Датум на склучување	Датум на порамнување	К (купува) / П (продава)	Име и презиме на физичко лице	ЕМБГ	Адреса	Номинален износ	Цена*	Принос

* Кај дефинитивни трансакции со купонски хартии од вредност, се наведувачиста цена.